

סולם יעקב במבט חדש הרב מואיז נבון

בראשית כח, י-טו

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה: וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֹּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מִאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשְׁם מִרְאשֵׁיתוֹ וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא: וַיַּחְלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֶרֶצָה וּרְאִישׁוֹ מֵגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: וְהִנֵּה יָקוֹק נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יָקוֹק אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ וְאַלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לֵךְ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרְעֶךָ: וְהִנֵּה זֶרְעֶךָ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ וּפְרָצֶתָ לָמָּה וְקָדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל מְשַׁפְּחֹת הָאָדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ: וְהִנֵּה אֲנִי עֹמֵד וְשֹׁמְרֵתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ:

ר' מ. כשר, תורה שלימה, בראשית כח:ע

... "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה" דע כי לכל החלומות מצינו פתרונם [בתוך הטקסט] חוץ מן חלום זה שאין לו פתרון בתורה. (עי' לעיל מאמר סט. בבאור) ו[זה] אעפ"י שהחלום [הזה] הוא ראשון לכל החלומות. כי מה שנאמר באבימלך אינו חלום שצריך פשר, כי אם הוכחה היתה שנאמר "ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה" וכן אל לבן הארמי וכן בבלעם וכן בצדיקים שדבר הקב"ה עמם בחלום הלילה שנאמר "במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו" (במרבר יב, ו), אבל החלומות שצריכים פשר דבריהם לשבעה זמנים, וזה ראשון, ושני לו חלום יוסף ונתפטר לו, "הבוא נבוא אני ואמך" (בראשית לו, י). וכן של חלומות "המלך המלך" (שם שם, ח) וזמן שלישי לו, חלומות של פרעה ופירושו ז' שנים, זמן רביעי לו חלומות של שר המשקים ושר האופים ופתרונם כאשר פתר יוסף, זמן חמישי לו חלום צליל שעורים המתהפך במחנה מדין, פתרונו חרב גדעון, זמן ששי לו חלומות של נבוכדנאצר ופירושו ד' מלכויות, זמן שביעי לו חלום דניאל, ללמד כי החלום הזה פירושו על התורה והיא נבואה לפיכך אין לו פתרון כי על מתן תורה היה חלום זה. ועי' בשכל טוב. ובאבן עזרא. וזח"א קמט.

S. Freud, "Interpretation of Dreams", 1900

- Express/Fulfill instinctive desires

ישעיהו כט:ט

וְהָיָה כְּאֲשֶׁר יַחֲלֹם הָרֹעֵב וְהִנֵּה אוֹכֵל וְהָקִיץ וְהִיָּקָה נִפְשׁוֹ, וְכַאֲשֶׁר יַחֲלֹם הַצָּמָא וְהִנֵּה שֹׁתֶה וְהָקִיץ וְהִנֵּה עֵינָיו נִפְשׁוּ שׂוֹקֶקָה כִּן יְהִיָּה הַמּוֹן כָּל הַגּוֹיִם הַצָּבָאִים עַל הָרָצוֹן: ס
מצודת ציון ישעיהו פרק כט פסוק ח
שוקקה - ענין תאוה כמו "ואל אישך תשוקתך" (בראשית ג):

- Contents are things suppressed

ברכות נה:ב

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו.

- All details have significance

ברכות נה:א

(ירמיהו כ"ג) הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה', וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום? אלא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כשם שאי אפשר לבר בלא תבן - כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים. אמר רבי ברכיה: חלום, אף על פי שמקצתו מתקיים - כולו אינו מתקיים, מנא לן - מיוסף דכתיב (בראשית ל"ז) והנה השמש והירח וגו'.

ספר מורה הנבוכים פתיחה

ודע כי משלי הנבואה יש בהם שתי דרכים. מהם משלים, שכל מלה שבמשל ההוא יש בה ענין. ומהם מה שיהיה כל המשל מגיד על כל הענין ההוא הנמשל, ויבואו במשל ההוא דברים רבים מאד אין כל מלה מהם מוספת ענין בענין ההוא הנמשל, אבל הם ליפות המשל וסדר הדברים בו, או להפליג בהסתיר בענין הנמשל, וימשכו הדברים כפי כל מה שראוי בגלוי של המשל ההוא, והבן זה מאד: אמנם דמיון המין הראשון מן משלי הנבואה אמרו, והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. כי אמרו סולם יורה על ענין אחד, ואמרו מוצב ארצה יורה על ענין שני, ואמרו וראשו מגיע השמימה מורה על ענין שלישי, ואמרו והנה מלאכי אלהים יורה על ענין רביעי, ואמרו עולים יורה על ענין חמישי, ואמרו יורדים יורה על ענין ששי, ואמרו והנה ה' נצב עליו יורה על ענין שביעי, הנה כל מלה שבאה בזה המשל היא לענין מוסיף בכלל הנמשל.

~ פתרון החלום ~

M. Solms, "Freudian Dream Theory Today", The Psychologist, 2000

The differences between the 'manifest' and the 'latent' content of dreams led Freud to infer an intervening process, by means of which the unconscious wishes could be transformed into conscious dreams. This intervening process was the so-called **dream-work**, which involved mechanisms such as '**displacement**' (substituting representational elements for one another, e.g. your father is represented as a policeman), '**condensation**' (combining multiple elements into composite hybrids, e.g. ambition, excitement and anxiety are all represented by a single image of an ascending escalator) and '**regression**' (converting thoughts into perceptions, e.g. a person's importance is represented by their size).

~ אמביציה ~

בראשית פרק כה(כו) ... וידו אחזת בעקב ...
בראשית כז(לו) ויאמר ה' כי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בְּכָרְתִּי לָקַח וְהִנֵּה עֹתָה לָקַח בְּרָכְתִּי ...
בראשית כה:כט-לד – סיפור קניית הבכורה
בראשית כז – סיפור קבלת ברכת הבכורה

ליעקב (בחלומו)	לאברהם (בזמנים שונים)
בראשית פרק כה (יג) וְהִנֵּה יָקוֹךְ נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יָקוֹךְ אֱלֹהֵי אֲבֹרָהִם אָבִידָךְ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֲתִנַּנָּה וּלְזָרְעָךְ:	בראשית פרק יג (טו) כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לָךְ אֲתִנַּנָּה וּלְזָרְעָךְ עַד עוֹלָם:
בראשית פרק כה (יד) וְהִנֵּה זֶרְעָךְ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ ...	בראשית פרק יג (טז) וְשָׁמַתִּי אֵת זֶרְעָךְ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ ...
וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקָדְמָה וְצָפֹנָה וְנִגְבָּה ...	בראשית פרק יג (יד) ... שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה שָׂם צָפֹנָה וְנִגְבָּה וְקָדְמָה וְנִמָּה:
וְנִבְרָכְוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה וּבְזֶרְעָךְ:	בראשית פרק יב (ג) ... וְנִבְרָכְוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה:

~ פחדים ~

בראשית כז
 (מא) וַיִּשְׁטֹם עָשָׂו אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְכּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר עָשָׂו בָּלְבוֹ יִקְרְבוּ יָמַי אֲבָל אָבִי וְאַחֲרָהּ אֶת יַעֲקֹב אֲחִי:

בראשית כה
 (טו) וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד וְשִׁמְרִיתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ:
רש"י בראשית כה:טו
 (טו) אֲנֹכִי עֹמֵד - **לפי שהיה ירא מעשו ומלבן**:
רש"י בראשית כה:טו
 דברתי לך - לצרכך ועליך, **מה שהבטחתי לאברהם על זרעו, לך הבטחתי ולא לעשו** ...

~ חלום ופירושו ~

בראשית כה:יב - וְהִנֵּה יָקוֹךְ נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר ...
בראשית רבה ס"ט:
 ר' חייא רבה ורב ינאי: חד אמר "עליו" – על הסולם, וחד אמר "עליו" – על יעקב. מאן דאמר "עליו" – על הסולם – נחא, אך למאן דאמר "עליו" – על יעקב, מאי שנא "והנה ה' נצב עליו"? מתקיים עליו.

ברכות נה:ב

שלשה חלומות מתקיימין: חלום של שחרית, וחלום שחלם לו חבירו, וחלום שנפתר בתוך חלום.

בראשית לה

(ט) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב עוֹד בְּבֹאֹ מִפֶּדֶן אֶרֶם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ: (י) וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךְ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֹךְ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֹךְ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: (יא) וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׁדֵי פְרָה וּרְבֵה גוֹי וַיִּקְהַל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּנִּי וּמִלְכִּים מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ: (יב) וְאֵת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבֹרָהּם וְלִיצְחָק לְךָ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ אֶתְּנוּ אֶת הָאָרֶץ:

רש"י שמות ו:ד

לתת להם את ארץ כנען - לאברהם בפרשת מילה נאמר (בראשית יז א) אני אל שדי וגוי, (בראשית יז ח) ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו, ליצחק (בראשית כו ג) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם, ואותה שבועה שנשבעתי לאברהם באל שדי, אמרתי ליעקב (בראשית לה יא - יב) אני אל שדי פרה ורבה וגוי ואת הארץ אשר וגוי, הרי שנדרתי להם ולא קיימתי:

בראשית יז (א) ויהי אברהם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא יקוק אל אברהם ויאמר אליו אני אל שדי הנהלך לפני ויהיה תמים: (ב) ואתנה בריתי ביני ובינך ואברה איתך במאד מאד: (ג) ויפל אברהם על פניו וידבר איתו אלהים לאמר: (ד) אני הנה בריתי איתך והיית לאב המון גוים: (ה) ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתייך: (ו) והפרכי איתך במאד מאד ונתתי לך גוים ומלכים ממך יצאו: (ז) והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדורותם לבית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך: (ח) ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים:

לאחר החלום (ברא' כח:טז-יט)	לאחר החזרה לארץ (ברא' לה:יג-טו)
(טז) וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש יקוק במקום הזה ואנכי לא ידעתי:	(יג) ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר איתו:
(יז) ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים:	
(יח) וישכב יעקב בבקר ויסקח את האבן אשר שם מראשיתו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה:	(יד) ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר איתו מצבת אבן וישד עליה נסד ויצק עליה שמן:
(יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם לזו שם העיר לראשנה:	(טו) ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר איתו שם אלהים בית אל:

רש"י בראשית לה:יג

במקום אשר דבר איתו - איני יודע מה מלמדנו:

זוהר (וישב קפ"ג.)

וכמה מדרגות על מדרגות הן בסוד החלום, כולם הן בסוד החכמה. ובאו ראה: "חלום" מדרגה אחת, "מראה" מדרגה אחת, "נבואה" מדרגה אחת...

~ הנדר ~

בראשית כח

(כ) וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש: (כא) ושבתי בשלום אל בית אבי והיה יקוק לי לאלהים: (כב) והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך:

רש"י בראשית כח:כ

(כ) אם יהיה אלהים עמדי - אם ישמור לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי, כמו שאמר לי (פסוק טו) והנה אנכי עמך: ושמרני - כמו שאמר לי (פסוק טו) ושמרתיך בכל אשר תלך: ונתן לי לחם לאכול - כמו שאמר (פסוק טו) כי לא אעזבך, והמבקש לחם הוא קרוי נעזב, שנאמר (תהלים לו כה) ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם:

בראשית לא

(יג) אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך: